tersberg zover heeft kunnen komen als nu het geval is.

A.J. Lever

[1]) Synthese van de rapporten inzake een eventuele mergelwinning door de ENCI N.V. op het Plateau van Margraten, 1976. Stad en Landschap, Adviesbureau voor ruimtelijke ordening en vormgeving B.V.

[2]) Anithese 1. Het spinneweb van mergel en cement. Een samenvatting van de argumenten tegen de verlenging van een vergunning tot afgraving van het Plateau van Margraten, 1978. Comité Mergelland.

[3]) Anithese 2. De dans om het cementen kalf. Adviezen en commentaren naar aanleiding van de ENCI-aanvrage, 1979. Comité Mergelland.

[4]) Kalksteenwinning met behulp van baggertechnieken in de directe omgeving van de N.V. ENCI, in vergelijking met afgraving op het Margraterplateau, 1982. Adviesbureau voor Millieuonderzoek.

[5]) Alternatieve winplaatsen mergel, 1983 Commissie alternatieve winplaatsen van mergel in Zuid-Limburg.

[6]) De Sint Pietersberg. Met een aanvullend gedeelte van 1938-1983, 1983. In D.C. van Schaïk e.a. EF & EF b.v., Thorn.

[7]) zie: Beschikkingen van de Staatssecretaris van CRM genummerd NLB/15664 (21 november 1974) en NLB/N27937 (28 april 1978).

Muurhagedis en Hazelworm te Maastricht in 1983

Bert Kruyntjens
Weryweg 20, Maastricht

In 1983 heb ik van 22 februari t/m 12 november waarnemingen gedaan aan de Muurhagedis en de Hazelworm in de Hoge en Lage Fronten te Maastricht. In totaal werden 45 Muurhagedissen en 9 Hazelwormen waargenomen.

Negatieve ontwikkelingen

Het jaar 1983 is een erg slecht jaar geweest voor de Muurhagedis door een aantal ongunstige ingrepen van buitenaf op het terrein.

Half maart werd begonnen met de restauratie van het voormalige B.B.-gebouw. Opdrachtgever voor deze restauratie was de bouwvereniging St. Mathias die in dit gebouw een archief wil vestigen. Bij deze restauratie is er geen rekening gehouden met de Muurhagedis en de Hazelworm. De restaurateur had met mij afgesproken pas te beginnen als ik de dieren gevangen had. Tegen deze afspraak in is men toch met restaureren begonnen vóórdat de dieren waren gevangen. De subadulten waren bovendien nog in winterslaap. Het resultaat hiervan was, dat er 6 subadulte Muurhagedissen uit de muur werden gebroken! Tenminste één Muurhagedis werd gedood (adult ♀). Ik zag gelukkig kans 10 Muurhagedissen en 6 Hazelwormen te vangen welke ik op een niet-gerestaureerde muur heb uitgezet.

In verband met de aanleg van een nieuwe weg aansluitend op de Noorderbrug werd een grote hoeveelheid grond verplaatst. Hierdoor werden twee belangrijke muurtjes door metershoge bergen grond bedolven. Eventuele dieren die in deze muurtjes zaten moeten zijn gestikt.

Om ze beter geschikt te maken voor de Muurhagedis werd door de restaurateur met mij afgesproken dat er in bepaalde gerestaureerde muren holletjes geboord zouden worden. Echter na lang heen en weer gepraat is deze afspraak niet nagekomen omdat men "er niets meer mee te maken had" (het ministerie van W.V.C. gaf sinds enkele maanden geen subsidie meer). De werkelijke reden zal wel zijn dat men er niets voor betaald krijgt. De kosten hiervoor zijn echter zo laag, dat er gemakkelijk geld beschikbaar gesteld kan worden (door bijvoorbeeld W.V.C.).

Een andere bedreiging vormde het uitzetten van kippen bij de muur Holstein-Oost. Nadat ik de eigenaar verteld had dat de Muurhagedis en de Hazelworm beschermde dieren wa-

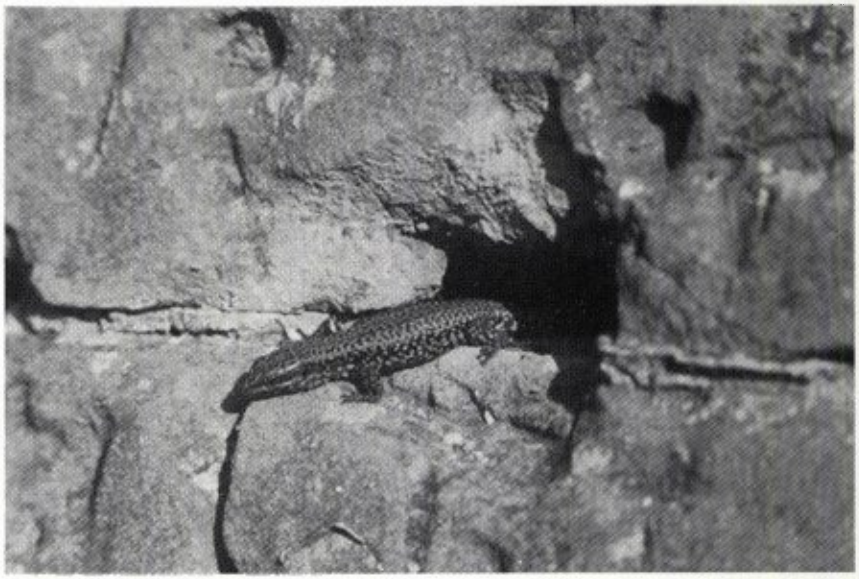

Figuur 1. ♂ Muurhagedis (Podarcis muralis muralis) *op de Hoge Fronten te Maastricht, 1983. (foto: B. Kruyntjens).*

ren, heeft hij de kippen weggehaald.

Positieve ontwikkelingen

Naast negatieve ontwikkelingen zijn er in 1983 ook een aantal veranderingen ten goede opgetreden.
Op 29 april zijn er in samenwerking met de Herpetologische Studiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg braamstruikjes, Klimop en Kamperfoelie op de gerestaureerde muren Holstein-Oost en Erfprins-West geplant. Dit werd gedaan om de Muurhagedissen de mogelijkheid te bieden om via deze omlaaghangende vegetatie bovenop de muur te komen. Vroeger waren de muren afgedekt door verweerde Naamse steen. Deze deklaag is echter bij gerestaureerde muren vervangen door beton welke zo glad is, dat de Muurhagedissen erop uitglijden. Het boren van gaten in deze deklaag is af te raden daar de muur dan vochtig wordt. Een klein lichtpuntje was het spontaan migreren van 1 ♂, 1 ♀ en 1 subadult ♀ naar de gerestaureerde muur Erfprins-West. Deze muur is, in tegenstelling tot eerder gerestaureerde muren, beter gerestaureerd. Dat wil zeggen belangrijke oude mergelholen zijn hier gehandhaafd en er is een redelijke vegetatie voor en op de muur. Er moet echter nog het een en ander gebeuren om deze muur echt goed te maken (zie KRUYNTJENS, 1982). Op een muur waar ik nog nooit een Muurhagedis hag gezien, ving ik op 23 september een juveniel exemplaar. Op een betonnen(!) muurtje ver weg van zijn oorspronkelijke plaats ving ik op dezelfde dag een ♂ dat door de restauratiewerkzaamheden aan het B.B.-gebouw verjaagd was. Deze twee dieren heb ik, samen met nog een ♀, bij de andere muurhagedissen op Erfprins-West gezet. Hierdoor komt hun aantal nu op 2 ♂♂, 3 ♀♀ en een juveniel. Hierdoor is de kans op voortplanting groter geworden.

Beheer

Op 19 november is er in samenwerking Staatsbosbeheer, de Werkgroep Amfibieën en Reptielen Nederland (WARN) en de Herpetologische Studiegroep gemaaid. Daar veel niet-gerestaureerde muren door de hoge vegetatie beschaduwd werden, konden hier geen hagedissen op voorkomen. Door dit maaien zijn er nu honderden meters muur bijgekomen, zodat de dieren zich kunnen uitbreiden en er tussen de deelpopulaties Muurhagedissen gemakkelijker uitwisseling kan plaatsvinden. Door twee keer per jaar gedifferentieerd te maaien kan er een gevarieerde vegetatie verkregen worden.
Ik hoop dat er in 1984 iets gedaan wordt aan de tekortkomingen aan de gerestaureerde muren en dat de Hoge Fronten voorlopig afgesloten zullen worden voor publiek. Ook zou er een goed beheersplan voor de Hoge Fronten moeten komen. In het kort zou dit moeten bevatten:

- — afsluiten van het hele gebied (en contrôle)
- — passieve rekreatie in het hele gebied
- — beperkte rekreatie onder begeleiding in de grachten
- — vrije rekreatie bovenop de wallen
- — afsluiten van bepaalde grachten tijdens voortplantingsseizoen
- — uitbreiden van aantal holletjes, richeltjes e.d. in reeds gerestaureerde muren
- — in stand houden van ruig grasland o.a. door begrazing door schapen.

Een soortgelijk plan is reeds voorgesteld aan B & W van Maastricht door de Inspraakcommissie Milieuzaken van Maastricht. Ik zie echter liever dat Staatsbosbeheer, het ministerie van W.V.C. of het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) (of een soortgelijke instantie) zich hiermee bezig houdt, daar deze de specifieke kennis hebben inzake de te treffen maatregelen tot het behoud van de Muurhagedis.

Literatuur

KRUYNTJENS, B., 1982. De Muurhagedis te Maastricht in 1982. Natuurhist. Maandbl. 72: 62-63.

Bijen en wespen (Hymenoptera, Aculeata) binnen de stedelijke bebouwing van Maastricht, IV*

Br. V. Lefeber
Brusselsestraat 38, Maastricht

In deze laatste aflevering van de serie over de bijen en wespen die in Maastricht zijn waargenomen komen de volgende wespenfamilies aan bod: Pompilidae, Vespoidea, Chrysidoidea, Scoloidea, Trigonalidae. Al deze groepen zijn maar schaars in Maastricht vertegenwoordigd. Van de in totaal 191 Nederlandse soorten zijn er maar 44 waargenomen.

Voor de afzonderlijke groepen liggen de aantallen als volgt:
Pompilidae: 11 van de 63 soorten; Chrysidoidea: 12 van de 48; Vespoidea: 16 van de 55; Scoloidea, Bethylidae en Trigonalidae samen: 5 van de ± 25.
Bij de Pompilidae ontbreken de volgende genera in hun gehneel: *Anopli-*